

ГЕРОЇЗМ ЖІНОК ОУН ТА УПА ЯК ПРИКЛАД У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Людмила СОРОЧУК

orcid.org/0000-0003-0478-356X

кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник
відділу українознавства в науково-освітньому просторі НДІУ

Анотація. У статті порушується питання вагомості героїчної діяльності жінок ОУН та УПА в українському національно-визвольному русі середини ХХ століття та їхньої боротьби за незалежність України.

Звертається увага на участь жінок у лавах українського визвольного руху, їхні героїчні дії задля боротьби за українську незалежність. Відомо, що жінки-героїні часто долучалися до військової справи на рівні з чоловіками, адже вони виконували завдання різної складності: участь у пропагандистській роботі, видання відповідної літератури та її розповсюдження, лікування і обслуговування поранених воїнів у надзвичайно важких умовах, господарська робота (заготовлення продуктів харчування й приготування їжі, пошиття одягу тощо), забезпечення зв'язку між ланками ОУН та УПА, були ерудованими розвідницями. Часто жінки долучалися й до участі у бойових діях, демонструючи свої військові навички та героїзм.

Підкреслюється роль жінок у національно-визвольній боротьбі за утвердження незалежності української нації, з'ясується, чому і як підпільними методами чинили опір у складних умовах боротьби й своїми діями були сильною підтримкою воїнам УПА. Частково згадується про нелегку долю жінки в умовах українського підпілля – поєднання якостей воїна й розвідниці, матері й коханої дружини (на прикладі трагічної долі Катерини Зарицької).

Наголошується на необхідності звернути увагу на героїчну боротьбу українського народу за самовизначення і соборність України, перемоги і поразки як мотивації під час протиборства українців у сучасній війні, збереження пам'яті про завзятість активістів ОУН та героїзм воїнів УПА. У час демократизації та національної спрямованості освіти в Україні акцентується увага на тому, що дійсність, яка, на жаль, окреслена війною, виводить систему освіти на якісно новий рівень національно-патріотичного виховання молодого покоління, де вагоме місце у пантеоні героїв посідають захисники і захисниці як сьогодення, так і минулих років.

Ключові слова: національно-визвольний рух; боротьба за незалежність; героїчна діяльність жінок ОУН та УПА; національно-патріотичне виховання.

HEROISM OF THE WOMEN OF THE OUN AND UPA AS AN EXAMPLE IN THE FORMATION OF THE NATIONAL AND PATRIOTIC EDUCATION OF YOUNGER GENERATION

Liudmyla SOROCHUK

Candidate of Philological Sciences, senior research fellow

of the Department of Ukrainian Studies in Scientific and Educational Space of RIUS

Annotation. The article raises the issue of the importance of the heroic activity of women of the OUN and UPA in the Ukrainian national liberation movement of the middle of the 20th century and their struggle for the independence of Ukraine.

Attention is drawn to the participation of women in the ranks of the Ukrainian liberation movement, their heroic deeds in the struggle for Ukrainian independence. It is known that women, the heroines, often joined the warfares equally with men because they performed tasks of varying complexity: participation in propaganda work, publication of relevant literature and its distribution, treatment and service of wounded soldiers in extremely difficult conditions, household tasks (storing up food and cooking, sewing, etc.), ensuring communication between the ranks of the OUN and the UPA, and also – they were erudite scouts. Women often took part in combat operations, demonstrating their military skills and heroism.

The role of women in the national liberation struggle for the establishment of the independence of the Ukrainian nation is emphasised; it is identified why and how they used underground methods to resist in the difficult conditions of the struggle, and through their actions, they were a strong support for the UPA soldiers. The difficult fate of a woman in the conditions of the Ukrainian underground is partly mentioned – a combination of the qualities of a fighter and a scout, a mother and a beloved wife (for example, Kateryna Zarytska).

The article emphasises the necessity to pay attention to the heroic struggle of the Ukrainian people for self-determination and the unity of Ukraine, victories and defeats as motivation to gain independence in the current war, preserving the memory of the tenacity of OUN activists and the heroism of UPA soldiers. At the time of democratisation and national orientation of education in Ukraine, attention is focused on the fact that the reality, which is unfortunately delineated by the war, is bringing the education system to a qualitatively new level of national-patriotic education for the young generation, where defenders take an important place in the pantheon of heroes, as of today as well as in previous years.

Key words: the national liberation movement; the struggle for independence; the heroic struggle of women of the OUN and the UPA; national and patriotic education.

Постановка проблеми. Тема боротьби українських захисників і захисниць за волю і державну незалежність турбує багатьох істориків, соціологів, політологів і загалом дослідників війни. Вчені проводять студювання різного спрямування, вивчаючи буремний період Другої світової війни щодо діяльності громадсько-політичного руху опору, а отже, активної боротьби українських воїнів та участі жінок у цій боротьбі. Актуальним є вивчення організованої допомоги з боку жінок патріотам Організації українських націоналістів та воїнам Української повстанської армії. Відомо, що Друга світова війна торкнулася майже кожної української родини. Складним етапом боротьби українців за свою волю були 1940–1950 рр., коли тривала визвольна війна на території західних

областей України, адже у період протистояння діяв потужний підпільний рух опору проти двох окупантів – нацистів та комуністів. У цей час, наповнений збройною боротьбою і захистом українцями рідної землі, радянська влада вела запеклу боротьбу насильницькими діями проти українських патріотів, проводила тотальну зачистку у лавах Організації українських націоналістів (ОУН), знищуючи активістів як серед чоловіків, так і серед жінок. Варто зазначити, що головною метою та ідеологією Організації українських націоналістів було встановлення української соборної самостійної держави, її збереження та подальший розвиток. Цікавим є той факт, що діяльність Української повстанської армії (УПА) була подальшим продовженням українського визвольного руху періоду

Першої світової війни 1914–1918 рр. та більш ніж двадцять років потому проти-стоянням підпільно-бойової Української військової організації та Організації українських націоналістів [3].

Зауважимо, що, за статистичними даними Інституту національної пам'яті, захищати свої родини та свій дім від ворога зголосилося понад 7 мільйонів українських чоловіків і жінок. В арміях союзників воювали 250 тисяч, а в Українській повстанській армії (УПА) – понад 10 тисяч воїнів. Тому за кожною із наведених цифр стоять долі звичайних, але мужніх людей. Серед великої чисельності героїв того часу, воїнів були і жінки. Українки на рівні з чоловіками виконували складні завдання як на полі бою, так і в підпіллі [3].

Дослідження є актуальним і необхідним, адже нині, в умовах реалій війни українців з російським агресором, виявлення героїзму як категорії боротьби проти ворога набирає нових форм. Не менш важливим є зацікавленість сучасних науковців у дослідженні й аналізі проблеми національного самоствердження українців як у минулому, так і у сучасному світі в контексті відновлення та реконструкції історичної пам'яті, а також висвітлення героїзму як феномену, здійснюваного у боротьбі з ворогом.

Аналіз попередніх наукових публікацій. Відомо, що проблематика й аналіз героїчної діяльності жінок ОУН та УПА в українському національно-визвольному русі середини ХХ століття та їхньої боротьби за незалежність України були і є предметом дослідницької уваги багатьох українських вчених. Теоретичний підхід до вивчення зазначеного питання у своїх працях розкривав Я. Антонюк, досліджуючи український визвольний

рух у діяльності видатних постатей [1]. Осмислення ролі жінок у трагічний період війни у середині 1940-х – початок 1950-х років та оцінка їх героїчних здобутків подається у працях М. Гавришко [4], Л. Бондарук [2], Л. Трофимович [16].

Актуальність дослідження «жіночого питання» та жіночий досвід участі у національно-визвольних змаганнях як у минулі роки, так і в сучасний період розкривають у наукових студіях О. Кісь [7]; І. Грабовська [5] та ін. М. Мандрик, подаючи історіографію діяльності жінок ОУН та УПА в українському національно-визвольному русі середини ХХ століття, акцентує увагу на жіноче обличчя українського підпілля, торкаючись гендерного питання [9]; висвітленню теми національно-визвольного руху нашого народу, пробудження національної свідомості українців та героїчної боротьби бійців ОУН та УПА, серед яких були і жінки, присвятили свої праці В. Сергійчук [13], В. В'ятрович, І. Дерев'яний, Р. Забілий, П. Содоль [3], базуючись на опрацьованих архівних документах та матеріалах. Б. Мельничук, Н. Міщанчук присвятили ряд наукових розвідок видатній українці, діячці світового національно-визвольного та антибільшовицького руху Славі Стецько [10; 11]. Варто ще згадати роботу В. В'ятровича «Історія з грифом секретно». Темі участі жіноцтва й особливостям боротьби проти ворога в період Другої світової війни присвячено чимало наукових праць, серед них – кандидатська дисертація Оксани Мамроцької «Жінки України в роки Другої світової війни: історіографія», докторська дисертація Тетяни Орлової «Жінка в історії України: історіографія ХХ–початку ХХІ ст.» тощо. Важливу

роль у відновленні історичної пам'яті та достойної оцінки внеску жінок у національно-визвольні змагання відіграють і біографічні довідники. Цікавим матеріалом для вивчення ролі української жінки у визвольній боротьбі ОУН та УПА є тритомний довідник жіночих біографій під назвою «Українська жінка у визвольній боротьбі 1940–1950 рр.», відповідальним редактором якого є Валентина Борисенко. Питання вагомості героїзму української жінки у боротьбі за Україну та його вплив на формування національно-патріотичного виховання підростаючого покоління порушують у монографіях В. Дмитрук [6], В. Ковальчук [8] та ін. Дослідники, особливо історики, соціологи, політологи, здійснили багато наукових розвідок за роки незалежності, у яких порушували питання визвольної боротьби воїнів ОУН та УПА. Допомогло в цьому розсекречення раніше недоступних документів, кримінальних справ та спогадів. З часом було створено джерельну базу для написання наукових публікацій з історії ОУН та УПА. Проте дослідження участі жінок у підпільних збройних формуваннях, їх героїчної діяльності в українському національно-визвольному русі середини ХХ століття ще недостатньо описані й потребують доопрацювання та історіографічного узагальнення.

Мета цієї роботи полягає у необхідності акцентувати увагу на особливостях боротьби українського народу за самовизначення і державність у період українського національно-визвольного руху середини ХХ століття, а також використання уроків минулого для наповнення темою героїзму навчальних практик освітян та підвищення рівня патріотизму в молодого покоління українців.

Зауважимо, що у роботі маємо підкреслити роль жінок у національно-визвольній боротьбі за утвердження незалежності української нації та з'ясувати, чому і як підпільними методами вони чинили опір у складних умовах боротьби, якою мірою своїми діями й активною допомогою жінки-активістки були сильною підтримкою для воїнів УПА. Водночас актуальним є питання вивчення героїчних подвигів сучасних захисниць в умовах збройної агресії РФ проти України, продовження студіювання «жіночого питання» під час війни порівняно з боротьбою за незалежність України жінок ОУН та УПА, що є прикладом героїзму.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що минулі історичні події досліджують заради того, щоб отриманий досвід та знання використовувати як повчальний урок для майбутніх поколінь, а вивчення життєвого шляху людей, які здійснили героїчні подвиги у боротьбі з ворогом задля Батьківщини, стали прикладом і мотивацією у відстоюванні нашої незалежності у сучасних реаліях війни. Воїни УПА від початку свого існування вважали себе основою українського війська Самостійної Соборної Держави і тому організовувалися як регулярна військова одиниця. Упевці, пристосовуючись до суворих і часто мінливих реалій воєнного протистояння, досягали значних бойових успіхів. У цьому контексті варто зазначити, що вагомий вклад у цій боротьбі відводиться жінкам, які у надзвичайно складних умовах були активними помічницями українських воїнів. У навіть, здавалося б, безнадійних умовах, часто підпільними методами вони чинили опір, були зв'язківцями, розвідницями, знищували

ворожі склади зі зброєю, готували їжу для бійців, лікували та допомагали пораненим. Траплялися випадки, коли жінки брали в руки зброю і воювали разом з чоловіками, ризикуючи власним життям. Страшні муки і знущання перенесли жінки, перебуваючи в таборах після арешту та засудження їх як політ'язнів. Дослідники, опрацьовуючи архівні документи, листи, спогади членів родин засуджених, подають правдиві факти. Леся Бондарук у роботі «Жіноче обличчя Норильського повстання» подає спогади однієї з політ'язнів Оксани Юрчук, яка тривалий час перебувала у каторжній зоні Норильягу: «Був дуже суворий режим, украй важка праця і нестерпні умови проживання. Нас розмістили на тому місці, де згодом виріс Норильськ, жили в палатках. Вночі волосся примерзало до брезенту. Одягали в недоноски з фронту. На військовій одежі були дірки від куль та осколків, засохла кров» [2].

Нині набирають нових аспектів дослідження «жіночого питання», зважаючи на зацікавленість у суспільстві жіночими студіями і розвитком соціальної історії загалом. У період національно-визвольної боротьби ОУН (згодом УПА) керівництво прагнуло залучити до співпраці й активної боротьби якнайбільше людей. З цією метою було організовано жіночу мережу, якій доручили роз'яснювальну роботу, розповсюдження літератури, листівок, збирання та розподіл продуктів, одягу, ліків тощо. Жінки також займалися політико-освітньою роботою. Вагому роль відігравали жінки, працюючи в підпільно організованому Українському Червоному Хресті. Катерина Зарицька («Монета»), Олена Мостович («Верба») та інші очолювали цілі підрозділи. Головною метою було

надання медичної допомоги пораненим воїнам УПА. Організовувалися підпільні невеличкі лікарні у віддалених селах, лісах, до яких прикріплювалися жінки-лікарки, медсестри і помічниці.

На особливу увагу заслуговує робота жінок-підпільниць у пропагандистській роботі, підготовка, друкування листівок та їх розповсюдження. Наведемо приклад незламності і сили духу Катерини Зарицької, побратими називали її Монетою. Катерина Зарицька – визначна діячка національно-визвольного руху українців середини ХХ ст., а її драматична доля повторює долі багатьох її посестер. З дитинства була активна, вольова, цілеспрямована, вивчала українську історію й військову справу, усіляко допомагала членам ОУН. Згодом було викрито її діяльність і засуджено до ув'язнення на 4 роки і 5 місяців. На початку Другої світової війни Катерина вирвалася зі станіславівського каземату, після того активно працювала в товаристві «Січ», а згодом «була призначена керівником курсів інструкторів-пропагандистів Жіночої мережі ОУН у Львові» [12]. Крім цього, виконувала розвідувальні та інші важливі доручення, зокрема з налагодження та координування роботи Жіночої мережі у місті. Зарицька працювала в підпільному Червоному Хресті й провела курси з підготовки медичних працівників. За активність і величезну організаційну роботу Катерину Зарицьку нагородили у 1945 р. Срібним Хрестом Заслуги. Далі вона працювала в Головному осередку пропаганди ОУН, писала актуальні політичні статті та брошури. У 1947 р. активістку було заарештовано. «25 років – найвищий на той час термін ув'язнення. Спочатку Верхньоуральськ Челябінської області, затим лихозвісний

«Володимирський централ»... Через 22 роки тюремного життя, 3 квітня 1969 р., Катерину перевели до таборів суворого режиму в Мордовії» [12, с. 45]. Жінка втратила чоловіка, який також був засуджений, на довгі роки була розлучена з батьками і сином Богданом, знесилена фізично, але вона залишилася непохитною морально. У 1972 р. Катерину Зарицьку було звільнено. Л. Онишко у науковій статті «Подвиг і трагедія Катерини Зарицької» пише: «На деякий час їй заборонили жити в західних областях України, її ганьбили у пресі як зрадницю: радянська влада ніколи не прощала політв'язнів. Але попри все Катерина Зарицька знаходила в собі сили допомагати іншим, особливо тим, хто залишався за ґратами. Життєрадісність не полишала цю фізично зламану жінку до самого кінця» [12, с. 46]. Л. Онишко присвятила Катерині Зарицькій багато наукових розвідок, досліджуючи її життєвий шлях, роботу жіноцтва в Українському Червоному Хресті, акцентувала увагу на участі і ролі жінки-героїні в українському національно-визвольному русі. Прикладом є монографія «Нам сонце всміхалось крізь ржаві ґрати...»: Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі» (2008), де авторка ґрунтовно подає інформацію про діяльність і героїчні заслуги К. Зарицької.

Можемо констатувати той факт, що патріоти Організації українських націоналістів, воїни Української повстанської армії чинили опір нацистському та комуністичному режимам й боролися за незалежність України. Серед них були славетні жінки, які пройшли крізь війну як героїні, які боролися, вели за собою, чекали і опікувалися іншими. Інформація про діяльність українського

націоналістичного підпілля в роки Другої світової війни, героїчну боротьбу УПА проти комуністичного й нацистського режимів є невід'ємною частиною історичної пам'яті, тим джерелом натхнення, що піднімає рівень патріотизму в українському суспільстві в умовах протистояння України військовій агресії з боку рф. Нині, як і в буремні роки Другої світової війни, українські захисники і захисниці здатні захищати свою рідну землю, чинити опір ворогу, бо воля, патріотизм, незламність і мужність, збереження самоідентичності допомагають у боротьбі з утвердження української нації у сучасному світі [14].

Зауважимо, що зараз велику роль в українському інформаційному просторі відіграє висвітлення героїзму наших захисників і захисниць, що несе правдиву інформацію про українську жінку, особливо в час боротьби українців проти російської збройної агресії. Ми віримо, що славні сини і доньки України, сучасні патріоти й захисники української нації зроблять усе для нашої перемоги.

Висновки. Отже, осмислення ролі жінки у трагічний період війни має пройти певний етап, аби ми достойно оцінили їхні героїчні здобутки. Тому зараз, коли триває військова боротьба за нашу державу, за українську ідентичність, дослідження героїзму українців є необхідним і дуже важливим. Це дасть можливість дізнатися правду й охарактеризувати сутність боротьби українців за волю у різні історичні часи як мотивацію у патріотичному вихованні підростаючого покоління. «Духовний і культурний світ людини завжди пов'язаний з освітою, вихованням, ціннісними орієнтирами, а отже – із самовизначенням особистості на прикладі мужності

українців, їх здобутків у боротьбі за незалежність України» [15]. Дуже важливим також є збереження пам'яті про героїчну діяльність жінок ОУН та УПА, адже тема героїзму, що затребувана в українському суспільстві, суттєво допомагає впровадженню національної спрямованості в освіті учнівської молоді, акцентуючи увагу на тому, що дійсність, яка нині, на жаль, окреслена війною, виводить систему освіти на новий рівень національно-патріотичного виховання молодого покоління, де вагоме місце у пантеоні героїв посідають захисники і захисниці як сьогодення, так і минулих років.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк Я. Український визвольний рух у постатях керівників. Волинська та Брестська області (1930–1955). *Літопис УПА*. Бібліотека. Т. 13. Торонто–Львів, 2014. С. 93.
2. Бондарук Леся. Жіноче обличчя Норильського повстання. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2018/05/25/152503/> (дата звернення: 15.12.2023).
3. В'ятрович Володимир, Дерев'яний Ігор, Забілий Руслан, Содоль Петро. УПА. Історія нескорених. Київ: Наш формат, 2023. 352 с.
4. Гавришко М. Долаючи тишу. *Жіночі історії війни*. Харків, 2018. С. 114–122.
5. Грабовська Ірина. Жіноче «обличчя» війни України проти російського агресора. *Українознавчий альманах*. Київ: Міленіум, 2022. Вип. 30. С. 29–35.
6. Дмитрук В. Г. Вони боролися за волю України: монографія. Луцьк: Волин. обл. друк., 2007. 1070 с.
7. Кісь О. Жіночий досвід участі у національно-визвольних змаганнях 1940–50-х років на західноукраїнських землях. *Схід-Захід: історико-культурологічний збірник*. Вип. 13–14. Історична пам'ять і тоталітаризм: досвід Центрально-Східної Європи. Харків, 2009. С. 101–126.

8. Ковальчук В. Діяльність ОУН(б) і Запінлля УПА на Волині й південному Поліссі (1941–1944 рр.). 2006. 467 с.

9. Мандрик М. В. Жіночі обличчя українського підпілля – гендерний принцип чи «чоловіча» історія боротьби (історіографічне осмислення). URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/7001/34-Mandryk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 15.12.2023)

10. Мельничук Б. Вірна дочка України. Слава Стецько: життєпис у боротьбі. Вид. 2-ге. Тернопіль: Астон, 2011. 128 с.

11. Міщанчук Ніна. Слава Стецько – символ незламного духу України. *Українки в історії XX–XXI століття* / за заг. ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2012. С. 113–122.

12. Онишко Леся. Подвиг і трагедія Катерини Зарицької. *Українки в історії: нові сторінки* / за заг. ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2010. С. 41–46.

13. Сергійчук В. Український здвиг. Т. 2: Волинь. 1939–1945. Київ: Укр. видав. спілка, 2005. 839 с.

14. Сорочук Людмила. Роль національної культури у деконфліктизації українства. *Українознавчий альманах*. Київ: Міленіум, 2020. Вип. 27. С. 129–132. URL: <https://ukralmanac.univ.kiev.ua/index.php/ua/article/view/391/375> (дата звернення: 17.12.2023).

15. Сорочук Л. Етнокультурна традиція та виховання особистості як деконфліктизаційний ресурс сучасного українства. *Конфліктизація культурно-історичного простору українства в умовах сучасних викликів і загроз*: монографія / за заг. ред. М. І. Обушного. Київ: Міленіум, 2021. С. 204–257.

16. Трофимович Л. З історії участі жінок в українському підпільно-повстанському русі (середина 1940-х – початок 1950-х років). URL: <http://vvn.asv.gov.ua/article/view/266687/262661> (дата звернення: 15.12.2023).

REFERENCES

1. ANTONIUK, Ya. (2014). Ukrainian Liberation Movement in the Figures of Leaders.

Volyn and Brest Regions (1930-1955). *Chronicle of UPA*. Biblioteka. Vol.13. Toronto-Lviv, 93 p. [in Ukr.]

2. BONDARUK, L. (2018). *The Female Face of the Norilsk Uprising*. [online] Available at: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2018/05/25/152503> [Accessed 15 December 2023] [in Ukr.]

3. VIATROVYCH, V., DEREVIANYI, I., ZABILIYI R., et. al. (2023). *UPA. The Story of the Unconquered*. Kyiv: Nash format. 352 p. [in Ukr.]

4. GAVRYSHKO, M. (2018). Overcoming Silence. *Women's Stories of War*. Kharkiv, pp. 114–122. [in Ukr.]

5. HRABOVSKA, I. (2022). The Female "Face" of Ukraine's War Against the Russian Aggressor. *Ukrainoznavchyi almanakh* (Ukrainian Studies Almanac), Issue 30. Kyiv: Milenium. pp. 29–35. [in Ukr.]

6. DMYTRUK, V. (2007). *They Fought for the Freedom of Ukraine: A Monograph*. Lutsk: Volynskiy oblastnyi druk, 1070 p. [in Ukr.]

7. KIS, O. (2009). Women's Experience of Participation in the National Liberation Competitions of the 1940s and 1950s in the Western Ukrainian Lands. *Sxid-Zaxid: istoryko-kulturologichnyi zbirnyk* (East-West: Historical and Cultural Collection), Issue 13–14. Historical Memory and Totalitarianism: the Experience of Central and Eastern Europe. Kharkiv. pp. 101–126. [in Ukr.]

8. KOVALCHUK, V. (2006) *Activities of the OUN(b) and Zapilliya UPA in Volyn and Southern Polissia (1941–1944)*. 467 p. [in Ukr.]

9. MANDRYK, M. *Female Faces of the Ukrainian Underground – a Gender Principle or a "Male" History of Struggle (Historiographic Understanding)*. [online] Available at: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/>

[handle/123456789/7001/34-Mandryk.pdf?sequence=1](http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/7001/34-Mandryk.pdf?sequence=1) [Accessed 15 December 2023] [in Ukr.]

10. MELNYCHUK, B. (2011). *Faithful Daughter of Ukraine. Slava Stetsko: Biography in Struggle*. 2nd ed. Ternopil: Aston. 128 p. [in Ukr.]

11. MISHCHANCHUK, N. (2012). Slava Stetsko is a Symbol of the Invincible Spirit of Ukraine. *Ukrainian Women in the History of the 20th-21st Centuries*. Kyiv: Lybid, pp. 113–122. [in Ukr.]

12. ONYSHKO, L. (2010). The Feat and Tragedy of Kateryna Zarytska. *Ukrainian Women in History: New Pages*. Kyiv: Lybid, pp. 41–46. [in Ukr.]

13. SERHIICHUK, V. (2005). *Ukrainian Shift*. Vol. 2: Volyn. 1939-1945. Kyiv: Ukrainian Publishing Union, 839 p. [in Ukr.]

14. SOROCHUK, L. (2020). The Role of National Culture in the Deconflictization of Ukrainianness. *Ukrainoznavchyi almanakh*. (Ukrainian Studies Almanac), Issue 27. Kyiv: Milenium, pp. 129–132. [online] Available at: <https://ukralmanac.univ.kiev.ua/index.php/ua/article/view/391/375> [Accessed 17 December 2023] [in Ukr.]

15. SOROCHUK, L. (2021). Ethnocultural Tradition and Personality Education as a Deconflict Resource of Modern Ukrainians. *The Confliction of the Cultural and Historical Space of Ukraine in the Conditions of Modern Challenges and Threats: A Monograph*. Kyiv: Milenium, pp. 204–257. [in Ukr.]

16. TROFYMOVYCH, L. *From the History of Women's Participation in the Ukrainian Underground Insurgent Movement (The Mid-1940s – Early 1950s)*. [online] Available at: <http://vnv.asv.gov.ua/article/view/266687/262661> [Accessed 15 December 2023]. [in Ukr.]